

різноманітні результати праці яких виступають у формі товарів і послуг, що формують життєве середовище людини. При цьому споживачами є населення і підприємства різних галузей народного господарства. Для ефективного функціонування житлово-комунального господарства, і, відповідно, нормальної життєдіяльності людини, необхідно здійснити реформування житлово-комунальної сфери. Проведення реформ можливо лише за умов залучення в розвиток ЖКГ інвестиційних коштів. Однак, наразі ситуація в країні така, що надходження коштів на розвиток даної сфери не спостерігалися. У зв'язку з цим необхідно провести аналіз структури і динаміки показників роботи ЖКГ регіону, виявити чинники, що максимально впливають на приплив інвестицій в галузь, і розробити механізм залучення останніх для завершення реформи ЖКГ в Україні.

Список літератури

- 1 Лега Ю.Г., Качала Т.М., Чечетова Н.Ф. Вдосконалення управління житлово-комунальним комплексом України в сучасних умовах розвитку національної економіки / Ю.Г. Лега, Т.М. Качала, Н.Ф. Чечетова. – Черкаси: ЧДТУ, 2003. – 219 с.
- 2 Осипенко И.Н., Дорофиев В.В. Менеджмент в жилищно-коммунальном хозяйстве: Учеб. Пособие для студ. Вузов. – Харьков: Основа, 1999. – 352 с.
- 3 Лебедев М.И. Житлова політика України в умовах ринкових перетворень. – К.: Знання, 2000. – 125 с.
- 4 Іванюка С.М. Антикризове управління. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 288 с.
- 5 Закон України „Про інвестиційну діяльність” // <http://iprgroup.info>

В данной статье раскрыты проблемы реформирования и развития жилищно-коммунального хозяйства Украины, проанализированы особенности привлечения инвестиций и внедрения инноваций в жилищно-коммунальную сферу.

The problems of reformation and development of housing municipal economy of Ukraine are exposed in this article, the features of bringing in of investments and introduction of innovations are analysed in a housing municipal sphere.

УДК 332.146:66

В.В. Горобець, аспірант

Черкаський державний технологічний університет

Розвиток нафтогазової промисловості в Україні

В даній статті проведено дослідження проблем розвитку нафтогазової промисловості України, здійснена оцінка сучасного стану нафтовидобувної галузі, на основі чого автором розроблено стратегічні напрями розвитку нафтового комплексу в країні.

нафтогазова промисловість, енергетична безпека, нафтовидобувна галузь, нафтосировина, нафтокористувачі, стратегічні напрями

В сучасних умовах господарювання нафтогазова промисловість формує хребет (основу) сучасної економіки. Проблема забезпечення ресурсами нафти і газу – основа енергетичної безпеки – для України є особливо актуальною, так як енергетична безпека країни є невід'ємною складовою національної та економічної безпеки і необхідною умовою існування та розвитку держави. Енергетична безпека – своєчасне, повне і безперебійне забезпечення якісним паливом та енергією матеріального виробництва,

невиробничої сфери, населення [5].

Дослідженням особливостей щодо використання того або іншого виду природних ресурсів займалися і продовжують займатися різні вчені і практики, серед яких Б.М. Данилишин, Л.Г. Чернюк, М.І. Фащевський, Л.М. Зайцева, І.Р. Михасюк, А.Ф. Мельник, М.І. Крупка, З.М. Залога, П.П. Борщевський, В.О. Ушкаренко, Л.О. Мармуль, але і сьогодні чимало питань лишаються невирішеними. Одним з основних, найбільш дискусійних і завжди актуальних є питання раціонального використання нафтових ресурсів.

Метою даної статті є дослідження проблем розвитку нафтогазової промисловості України, оцінка сучасного стану нафтовидобувної галузі, визначення стратегічних напрямів розвитку нафтового комплексу в країні.

Значна увага розвитку нафтогазової промисловості приділяється в багатьох країнах, і в Україні в тому числі. Національною програмою „Нафта і газ України до 2010 року” та Державною програмою „Освоєння вуглеводневих ресурсів українського сектора Чорного та Азовського морів” розроблено стратегію робіт в галузі з максимального забезпечення економіки України вуглеводневими ресурсами власного видобутку з врахуванням збереження навколишнього середовища та вирішення соціальних питань.

В Україні стан нафтогазової промисловості характеризується значною залежністю від сировинних баз Росії, що призводить до втрати енергетичної незалежності країни. Запаси нафти і газу в Україні не забезпечують потреб держави, належать до важковидобувних, що обмежує можливість збільшення їх видобутку, вимагає проведення широкомасштабних геологорозвідувальних робіт і впровадження нових технологій видобутку.

Невиконання цих робіт у необхідних обсягах, відсутність у галузі умов для самофінансування, а також припинення державної підтримки призвели до скорочення приросту запасів, зменшення видобутку вуглеводнів.

Виснаження запасів більшості нафтових і газових родовищ, вкрай недостатній рівень асигнувань на геологорозвідувальні роботи, погіршення структури залишкових запасів через першочергове відпрацювання більш продуктивних родовищ призвели до скорочення їх приросту, різкого зниження видобутку нафти і газу. Фінансування геологорозвідувальних робіт на нафту і газ скоротилося, внаслідок чого приріст розвіданих запасів нафти і газу зменшився і протягом останніх трьох років був менший, ніж їх видобуток.

Внаслідок недостатнього фінансування, відсутності системи економічного заохочення практично не застосовуються нові технології і методи видобутку нафти і газу.

Основні нафто- і газопроводи побудовані в 60-70 роках, термін амортизації багатьох з них минув, майже третина газоперекачувальних агрегатів підлягає заміні.

У зв'язку з низкою фінансово-економічних та організаційних проблем забезпечення галузі нафтою призвело до скорочення виробництва продукції нафтопереробними заводами України. Власні потреби у нафтопродуктах в останні роки задовольняються переважно за рахунок їх імпорту [3].

Сучасний розвиток нафтовидобувної галузі України відбувається в умовах постійного впливу адміністративно-господарського і ринкового механізмів [1]. До числа головних інструментів першого відносяться: технологічні стандарти, стандарти якості продукції, сертифікати, дозволи і ліцензії, штрафи. Важливу роль в адміністративному механізмі відіграють платежі користувачів, субсидії, податки й ін. Однак не завжди даний інструментарій повною мірою сприяє ефективному розвитку економіки галузі. Так, один з найголовніших недоліків системи оподаткування

нафтового комплексу полягає в неоптимальному розподілі податкового тягаря в технологічному ланцюжку. Основні платежі припадають на видобувні й нафтопереробні компанії. У результаті, весь податковий тягар лягає на найбільш технологічні ділянки виробничого ланцюжка, які потребують великих інвестиційних затрат. До інших серйозних недоліків варто віднести паралельне існування двох податкових режимів (ліцензування та угода про розподіл продукції), а це стримує розвиток нормальної конкуренції і свідчить про недосконалість існуючої системи оподаткування.

В контексті даного дослідження доцільно виділити основні проблеми розвитку нафтогазової промисловості. На нашу думку, до останніх слід віднести:

- проблема ефективної диверсифікації газо- та нафтопостачання в Україні;
- скорочення загального видобування нафти і газу в Україні;
- розвиток і підтримання працездатності газо- та нафтотранспортної системи України;
- необхідність загального скорочення споживання природного газу в Україні;
- створення сприятливого інвестиційного клімату в галузі;
- неповна завантаженість вітчизняних нафтопереробних заводів (НПЗ);
- криза неплатежів, особливо в газовому секторі [4].

Обсяги імпорту нафтосировини в Україну складають 82,5% від споживання, причому майже весь обсяг забезпечується поставками з Росії (56%) і Казахстану (18,25%). Крім того, Україна має специфічне економіко-географічне розташування, що унеможливорює імпортування сировини зі Сходу. Це – обмеження імпорту нафтосировини з Близького Сходу внаслідок лімітування проходження танкерів через турецькі протоки. Імпорт з Каспію в обхід Росії на даний момент майже неможливий внаслідок незавершеного будівництва відповідного транспортного коридору. З Заходу (Британія, Норвегія) купувати нафтосировину не вигідно внаслідок надзвичайно високої вхідної ціни на кордоні України і відсутності відповідної транспортної мережі.

Понад три четверті обсягу природного газу, який споживається в Україні, постачається трубопроводами з Росії. Інша чверть припадає на власний газ і невеликі поставки з Туркменістану.

Однобічне використання ринкового механізму в нафтовидобувній галузі проявляється в прагненні сучасних надрокористувачів одержувати максимально можливу вигоду від використання природних ресурсів, ігноруючи, при цьому, інтереси населення територій, на яких розташовані нафтовидобувні підприємства. Найчастіше це супроводжується не тільки ухилянням надрокористувачів сплачувати регіональні податки, але й неякісною, екологічно необґрунтованою експлуатацією свердловин, недостатнім виробітком їхніх запасів. Використання принципу „зняття вершків” в умовах фактично монопольного положення великих компаній у галузі, дозволяє їм отримувати, при відсутності конкуренції, ліцензії на розробку значної кількості родовищ, а потім консервувати частину з них. В результаті, за останні десять років істотно погіршилося використання фонду свердловин. Проблеми, що нагромадилися в нафтовидобувній галузі за останній період, були враховані при розробці програм, які визначають пріоритети довгострокової енергетичної політики України, серед яких: Національна енергетична програма України до 2010 року (196/96-ВР), Концепція національної безпеки України (3/97-ВР), Комплексна державна програма енергозбереження (148-97-п), інші програми [3].

У якості стратегічних напрямів було визначено наступні завдання розвитку нафтового комплексу України:

- стабільне, безперебійне й економічно ефективно задоволення внутрішнього й зовнішнього попиту на нафту та продукти її переробки;

- забезпечення стабільно високих надходжень до консолідованого бюджету;
- забезпечення політичних інтересів України на світовій арені;
- формування стійкого платоспроможного попиту на продукцію супутніх галузей економіки (обробної промисловості, сфери послуг, транспорту тощо).

Для здійснення виділених пріоритетів, поряд із забезпеченням розширеного відтворення сировинної бази нафтовидобувної промисловості, ресурсо- та енергозбереження, одним із завдань є збільшення видобутку нафти. З кожним роком зростає складність робіт при розвідці вуглеводнів, бурінні свердловин та видобуванні нафти і газу. Згадані тенденції набули ще більш яскравого виразу по мірі вичерпування легковидобувних запасів нафти і газу, які залягали на невеликих глибинах. За останні 10 років значно ускладнились умови будівництва свердловин (збільшилась глибина свердловин, тиски та температури порід, що розбурюються), в зв'язку з цим ускладнилась конструкція свердловин. Також стали більш жорсткими вимоги щодо охорони праці та захисту навколишнього середовища [2].

Враховуючи складність та високу вартість нафтогазового обладнання та постійні зміни і ускладнення умов робіт при видобутку нафти і газу, важливе значення в роботі нафтогазових підприємств відігравали науково-дослідні та експериментально-конструкторські роботи. Завдяки новітнім технічним рішенням технологіям вдалося впровадити нові методи буріння, досягти більш повного вилучення запасів нафти і газу з надр Землі, більш ефективно використовувати ресурс нафтогазового обладнання, запобігаючи при цьому аварійних ситуацій [5].

Виходячи із сучасної і прогнозованої якості сировинної бази, нафтовидобувної галузі вже у перспективі необхідні:

1. Удосконалювання системи надрокористування з метою підвищення зацікавленості надрокористувачів у вкладенні власних коштів у відтворення мінерально-сировинної бази.
2. Значна інтенсифікація геологорозвідувальних робіт, що забезпечує необхідний приріст видобутку нафти за рахунок розвідки нових родовищ. Державна програма ліцензування надр повинна забезпечити досягнення необхідних рівнів геологорозвідувальних робіт і обсягів інвестицій у них для стійкого розвитку галузі.
3. Збільшення в загальному обсязі видобутку частки складних і важкодоступних запасів.
4. Підвищення коефіцієнтів нафтовіддачі з метою більш повного вилучення вуглеводнів і збільшення рівнів поточного видобутку з родовищ, які розробляються і т.ін.

Для реалізації програми розширеного відтворення мінерально-сировинної бази необхідна активна політика в сфері ліцензування надр. Крім освоєння родовищ на шельфі острова Сахалін, у Баренцовому морі, російському секторі Каспійського моря, пошуки нових родовищ нафти повинні бути продовжені в нафтогазоносних провінціях з низьким видобутком нафти – Північно-Кавказької і Волго-Уральської.

Враховуючи світовий досвід, насамперед економічно розвинутих країн, і минулий досвід періоду індустріалізації України в складі СРСР, стає очевидним, що стійкий розвиток економіки країни на сучасному етапі пов'язаний з необхідністю завчасного створення і відновлення в найближчій перспективі великих нафтовидобувних потужностей за рахунок будівництва нових на базі резервних родовищ, реконструкції багатьох діючих підприємств, а також технічного переобладнання і впровадження ефективних технологій.

Нафтогазова промисловість, являючись одним із рушіїв економіки, завжди потребувала значних вкладень капіталу, матеріальних і трудових ресурсів, які

складають левову частку собівартості продукції. Існує декілька фундаментальних структурних перешкод, які стримують інвестиційні потоки в галузь:

- реструктуризація та приватизація державних нафтогазових компаній з повним відокремленням функцій виробництва, транспортування і продажу;
- створення незалежної системи регулювання, у тому числі ліцензійних органів, які б мали відповідні повноваження;
- розвиток конкурентного ринку нафти і газу, включаючи надання права постачання газу в регіони на конкурентній основі
- лібералізація цін на газ, включаючи право вітчизняних виробників конкурувати на рівних з імпортерами; надання відкритого доступу до транспортних трубопроводів та лібералізація цін для кінцевих споживачів

Відзначається, що особливо важливим моментом у вирішенні даної проблеми є можливість допуску до роботи на стратегічно важливому, але вже давно слабо функціонуючому українському нафтогазовому ринку, іноземних компаній.

Потенційні інвестори української нафтогазової галузі намагаються виходити на відкритий діалог з владою, пропонуючи спростити надзвичайно складну систему податків і різноманітних правил як на загальнодержавному, так і на місцевому рівні. Інвестори, як внутрішні, так й іноземні, не можуть бути впевненими у тому, що вони отримають відповідний рівень повернення інвестицій, а тому вбачають більший рівень ризику.

Взагалі неросійським інвесторам на українському нафтогазовому ринку втриматися досить важко. Ефективне і прибуткове функціонування підприємства на цьому ринку можливе лише в системі вертикально-інтерегованого комплексу типу „видобуток сировини – кінцевий споживач”. Для західних компаній головною проблемою є саме найнижча ланка – видобуток сировини. В Україні останнім часом не відкриті значні родовища нафти, і перспектив швидкого зростання для західних інвесторів на території України немає. Сподіватися на найближчу російську сировину західним інвесторам не можна, так як Росія розглядає Україну як сферу виключно власних інтересів і не піде на співпрацю з західними компаніями.

Таким чином, при будь-якій динаміці видобутку нафти стратегічними завданнями розвитку нафтовидобувної галузі в нашій країні залишаються: забезпечення необхідної структури запасів; повільне й поступове нарощування видобутку зі стабілізацією її рівня на довгострокову перспективу і раціональне використання розвіданих запасів нафти. Успіх вирішення поставлених завдань багато в чому залежить від регіональних аспектів використання нафтових ресурсів.

Передбачається забезпечити зростання обсягів переробки нафти до 47 млн. тонн на рік, що забезпечується наявними виробничими потужностями, за умови закупівлі нафти у відповідних обсягах. Для цього необхідно:

- інтенсифікувати роботи з будівництва нафтового терміналу в порту Південний та нафтопроводу Одеса-Броди, за рахунок концентрації ресурсів підприємств галузі, залучення коштів вітчизняних інвесторів, кредитів Європейського банку реконструкції та розвитку;
- збільшити кількість джерел постачання нафти та газу з країн центрально-азіатського регіону, передусім з Азербайджану, Казахстану, країн Близького Сходу, Північної Африки і басейну Північного моря (Нідерланди, Норвегія);
- вишукати можливість забезпечення галузі обіговими коштами для закупівлі нафти за імпортом;
- залучити вітчизняні та іноземні інвестиції для реконструкції діючих потужностей нафтопереробних заводів, з метою збільшення глибини переробки нафти до 75 %, виробництва моторного палива – в 1,5 рази;

- розробити план перспективного розвитку магістральних систем транспортування нафти і газу як одного з найбільш економічно ефективних напрямів діяльності паливно-енергетичного комплексу;

- для фінансування реконструкції діючих магістральних нафто- і газопроводів розробити заходи щодо використання власних коштів, інвестиційних і кредитних надходжень міжнародних фінансових організацій, заінтересованих іноземних компаній і фірм [потанов].

Отже, слід зазначити, що підвищення рівня конкурентоспроможності України у видобуванні, переробці і транспортуванні нафти і газу – це запорука здобуття Україною незалежної сильної позиції як на ринку газу так і на ринку нафти. Реалізація вищенаведених стратегічних напрямків дозволить перш за все ефективно диверсифікувати постачання нафти і газу в Україну, забезпечити зростання транзитних потоків вуглеводневої сировини територією України. Крім того, в Україні буде забезпечено збільшення видобування сировини на території, що має забезпечити зростання економічної самостійності України від Росії з нафтогазового питання.

Список літератури

- 1 Л.Г. Чернюк, Д.В. Клиновий. Розміщення продуктивних сил України. Навчальний посібник. – К., ЦУЛ, 2002
- 2 Яремчик І.Г. Економіка природокористування. – К., 2000. – 400 с.
- 3 Концепція діяльності органів виконавчої влади у забезпеченні енергетичної безпеки України // <http://www.ive.org.ua>
- 4 Іванух Р.А. „Стратегічні проблеми розвитку нафтогазового комплексу України” // Регіон. Економіка. – 2000 р. – №2. – С. 16-2
- 5 М. Ковалко. Технічний прогрес – на службу нафтогазовій галузі // www.ngbi.com.ua

В данной статье проведено исследование проблем развития нефтегазовой промышленности Украины, оценка современного состояния нефтедобывающей отрасли, на основе которых автором разработаны стратегические направления развития нефтяного комплекса в стране

Research of problems of development of oil-gas industry of Ukraine is conducted in this article, estimation of the modern state of oil-extracting industry, on the basis of which an author is develop strategic directions of development of oil complex in a country